

Aarhus
Symfoni
20/Orkester
/21

Haydn, Ruders & Prokofjev

Nyt liv til ånden

10. september 2020 kl. 19.30
Symfonisk sal • Musikhuset Aarhus

PROGRAM

Franz Joseph Haydn (1732-1809)

Koncert i D-dur (c. 1782)

- 1 Vivace
- 2 Un poco Adagio
- 3 Rondo all'Ungarese. Allegro assai

20 min.

Poul Ruders (1949-)

Cembalokonzert (2020)

UROPFØRELSE

- 1 Avanti risoluto
- 2 Andante
- 3 Vivace. Martellato alla breve

20 min.

P A U S E

25 min.

Sergej Prokofjev (1891-1953)

Symfoni nr. 5 (1944)

- 1 Andante
- 2 Allegro marcato
- 3 Adagio
- 4 Allegro giocoso

45 min.

Varighed i alt ca. 110 min.

MEDVIRKENDE

Leif Segerstam

DIRIGENT

Mahan Esfahani

CEMBALO

Jes Vang DESIGN & LAYOUT

Louis Moritz: De muziekles (1808)

Nyt liv til ånden

af Christina Blangstrup Dahl

Det er ikke hver dag, man får chancen for at høre en nyskrevet cembalokonzert – og så ovenikøbet af en dansk komponist. Men det er heller ikke hver dag, man får besøg af stjernen Mahan Esfahani. I hans hænder får vi lov at opleve to spillevende sider af cembaloet: Den allermest klassiske i form af Haydn – og den allermest nybrydende i form af den danske komponist Poul Ruders spritnye cembalokonzert. Den er skrevet til Mahan Esfahani på bestilling af Aarhus Symfoniorkester.

Vi supplerer med Prokofjevs store, følelsesladede krigssymfoni, den 5. symfoni. ”Symfonien er en fejring af menneskets ånds storhed. Det er en hymne til det frie og lykkelige menneske, til dets enorme kræfter, til dets ædle og rene sjæl,” sagde Prokofjev selv om musikken. Den store dirigent Koussevitzky var ikke i tvivl om symfoniens betydning: ”Den femte symfoni er den største siden Brahms og Tsjajkovskij! Den er storslået! Den er i går, den er i dag, den er i morgen.”

Haydn Koncert i D-dur for cembalo, Hob. XVIII:11

Haydns *Koncert i D-dur* er skrevet for enten cembalo eller hammerklaver. Koncerten er skrevet sent i Haydns liv, og man kan ane flere ligheder med Mozarts klaverkonserter end ellers i Haydns værker. Men meget

andet ved vi faktisk ikke om koncertens tilblivelse – end ikke det nøjagtige årstal. Til gengæld ved vi, at der (også) er ganske prosaiske grunde til, at den blev så populær, som den gjorde: Op til 1779 havde Haydn en klausul i sin kontrakt med fyrst Esterhazy, der forhindrede Haydn i at dele sin musik med nogen som helst andre end fyrsten selv. Klausulen blev imidlertid ændret 1. januar 1779, og nu var Haydn fri til at få sælge sin musik til interesserede købere. Den nye kontrakt blev således en katalyst i Haydns liv og var med til at bringe ham international berømmelse. Det var for øvrigt også en periode, hvor Haydn havde flere affærer, så han var på alle måder en tilfreds komponist.

Første sats er en livlig vivace-sats, anden sats er en melankolsk og meget sangbar sats for solist og strygere (blæserne spiller kun en beskedent rolle her), og den energiske tredje sats har tilnavnet ”all’Ungarese” – og derfor tager den naturligvis udgangspunkt i en folkemelodi fra Balkanlandene (man var ikke altid så skarp til geografi på det tidspunkt; så længe man musikalsk set var sydvest for Wien var publikum glade).

Koncerten i D-dur er for øvrigt en af blot tre koncerter for tangentinstrumenter (det vil sige cembalo eller klaver), som man med sikkerhed kan tilskrive komponisten. Det lave antal skyldes måske, at Haydn (i modsætning til Mozart)

blot beherskede instrumentet til husbehov og dermed langt fra var virtuos.

Bonusinformation: Der blev solgt et utal af værker af Haydn på dette tidspunkt. Det boostede nemlig salget gevaldigt, når den populære komponists navn stod på titelbladet. At han så ikke havde haft det fjerneste med musikken at gøre, var mindre vigtigt – og han sad isoleret på Esterhazy-slottet det meste af tiden og kunne ikke protestere. Derfor var der ligefrem anmeldere, som betvivlede ægtheden af aftenens koncert – men den er god nok; den er af Haydn.

Ruders Cembalokoncert

En af de allerbedste ting ved musik af nulevende komponister er den fantastiske mulighed for at høre komponisterne selv fortælle om værket. Derfor overlader vi straks Poul Ruders ordet og lader ham fortælle om sin nye cembalokoncert:

”Skulle man under opførelsen af min koncert for cembalo og symfoniorkester fornemme, at komponisten har bragt fortiden ind i nutiden – og omvendt, er man ikke helt galt afmarcheret. Jeg har altid været fascineret af den form for restaureringsarkitektur, hvor gamle, udtjente, men bevaringsværdige bygninger, som f.eks. kirker, fabrikshaller og lagerbygninger, tilføjes en ny dimension ved en lykkelig symbiose med nutidige ideer og påfund. På mange måder kan der, når det er bedst, være tale om virkelig fornyelse, en modernitet, der ikke er stivnet i blind selvtillidstrækkelighed.

Cembaloet er jo et instrument, som vi normalt forbinder med barokmusikken, det vil sige et såkaldt ”historisk instrument”, som på godt og ondt er låst fast i fortiden. Der er dog komponeret en del musik (både solo og med ensemble) for instrumentet siden da, men ikke før et godt stykke inde i det tyvende århundrede. Som ung spillede jeg selv cembalo og fik instrumentet helt ”op under neglene”, i ordets bogstaveligste forstand. Men jeg skrev ikke for instrumentet før 1985, hvor første bind af værket *Cembalo d’Amore* blev til, et værk hvor fortiden møder nutiden i skikkelse af et klaver! Der er nu 2 bind med titlen *Cembalo d’Amore*, begge for cembalo og klaver. Og så ikke mere cembalo. Troede jeg...

Men så dukkede en bestilling fra Aarhus Symfoniorkester op på computerskærmen, et værk for cembalo og orkester, med den fænomenale iransk-amerikanske cembalovirtuos Mahan Esfahani i ”hovedrollen”. Det var jo et tilbud, jeg ikke kunne sige nej til, et tilbud, der i den grad lokkede med endnu en mulighed for den perfekte symbiose mellem ”i går og i dag” (men uden at forfalde til endimensionel neoklassicisme), ikke blot stilistisk, men også på det mere praktiske plan. Det har jo aldrig været meningen, at cembaloet skulle føre sig frem sammen med det moderne symfoniorkester. Et helt indlysende balanceproblem trænger sig på, men med en nøje kontrolleret elektronisk forstærkning åbnes der op for uanede nye klangkombinationer mellem cembaloet og orkestret; klanglige alliancer, som ville være utænkelige (og umulige) uden forstærkning. Enkelte

purister og opførelsespraksis-fundamentalister vil selvfølgelig stejle... bare tanken vækker afsky. Men det får være.

Jeg kunne dog tænkes at få ”strafnedsættelse”, da jeg gør knæfald for den gamle tid gennem den traditionelle koncertform, hvor første satsen er hurtig, anden satsen langsom, og tredje sats... ja, bare vent...”

Prokofjev Symfoni nr. 5, op. 100

”Det var højdepunktet i mit kreative liv; jeg forestiller mig symfonien som en fejring af menneskets ånds storhed. Det er en hymne til det frie og lykkelige menneske, til dets enorme kræfter, til dets ædle og rene sjæl.” Således beskrev Prokofjev selv sin 5. symfoni. Han tilføjede: ”Jeg kan ikke sige, at jeg bevidst valgte dette tema. Det var født i mig og krævede at komme til udtryk. Musikken modnedes i mig. Den fyldte min sjæl.”

Det er en beskrivelse, som på mange måder er besynderlig – i hvert fald hvis man ser på de omgivelser, som Prokofjev skrev den i. Efter at være undsluppet den russiske revolution i 1918 og levet i eksil i mange år, valgte han i 1936 at vende tilbage til sit fædreland – som på daværende tidspunkt var på højdepunktet af Stalins forfølgelser og censur. Det er en beslutning, som kan undre. Ganske vist var Prokofjev bedre end de fleste til at begå sig under de forskellige sovjetiske diktatorer, og ganske vist skrev han den 5. symfoni i sikkerhed for krigen i en kunstnerkoloni 250 km nordøst for Moskva – men

let var livet i Sovjetunionen på dette tidspunkt altså ikke. Censuren var tung, underkendelse var en stadig trussel – og konsekvensen af selv bagatelagtige fejltrin kunne meget let være døden.

Men sætter man Prokofjevs livsvilkår i kontrast med denne beskrivelse har man på den anden side en helt ny – og måske mere øjenåbnende – nøgle til den femte symfoni.

Symfonien fik en dramatisk fødsel. Den havde premiere i Moskva den 13. januar 1945 – midt under 2. verdenskrig, og Prokofjev dirigerede selv. Pianisten Sviatoslav Richter var til stede i salen og beskrev det således:

”Den store hal var ganske vist oplyst på samme måde, som den altid var – men da Prokofjev rejste sig op, så det ud som om lyset strømmede direkte ned på ham et eller andet sted ovenfra. Han stod som et monument på en piedestal. Og så, da Prokofjev havde taget plads på dirigentpodiet og salen var helt stille, tordnede artilleriets salver pludselig. Hans dirigentstav var hævet. Han ventede, og begyndte først, da kanonerne var stoppet. Der var noget meget betydningsfuldt i dette, noget symbolsk. Det var som om vi alle – inklusive Prokofjev – havde nået en form for fælles vendepunkt.”

Vendepunktet var både (krigs)historisk og personligt. Kanonerne tordnede nemlig for at signalere, at Den Røde Hær havde startet sit indtog i Tyskland ved at gå over Vistula-floden – et af

de store vendepunkter i 2. verdenskrig. Men også for Prokofjev var det et vendepunkt. Symfonien var ”meget vigtig, ikke kun på grund af det musikalske materiale, som indgik i den, men også fordi jeg med dette værk vendte tilbage til symfonien efter en pause på 16 år,” fortalte Prokofjev selv.

Første sats er en andante, som er noget langsommere end mange første sater i symfonier. Det giver musikken en gravitas, der virker heroisk og solid – ikke mindst i satsens slutning, der er djærv og insisterende. Forfatteren til Prokofjevs biografi beskrev slutningen således: ”Dette er måske det mest imponerende afsnit i hele symfonien, for det indkapsler værkets højeste formål med den største klarhed – en forherligelse af styrken og skønheden i menneskets sjæl.”

Klangfarverne er umiddelbart genkendelige som Prokofjevs med deres kombination af uforfærdet brug af symfoniorkestrets heroiske sider over for de kantede klange af blæsere og slagtpøj. Med Prokofjev har man altid fornemmelsen af, at han så sandelig er sig sine vægtige romantiske forgængere bevidst – uden dog nogensinde at forfalde til efterligning og måske ikke engang til inspiration. Prokofjev er helt sin egen.

Anden sats er en insisterende scherzo med hidsige tema-bidder, der vandrer rundt mellem orkestrets instrumenter. Hele orkestret er involveret i det, som enten er en munter spøg eller en heftig dødedans; som lytter finder man aldrig helt ud af, om der er tale

om det ene eller det andet. Under alle omstændigheder er det, som om de dansendes skeletter anes gennem det fine festtøj. Senere får musikken et næsten militaristisk præg, der må have virket endnu stærkere på de russiske tilhørere, som hørte denne symfoni efter mere end fem års verdenskrig.

Tredje sats er en drømmende langsom sats, fuld af nostalgi – men med en sært skinger klang i blæserne, så man aldrig er helt sikker på, om man skal tage nostalgien for gode varer eller ej. Der er øjeblikke, hvor man næsten (i den forstand) føler sig hensat til en Mahler-symfoni. Musikken bygger sig tungt og ildevarslende op; der er en sært uafvendelig fremdrift i musikken også i denne langsomme sats, som om komponisten har sat noget i gang, som ingen kan standse. Vi arbejder os op til et enormt, fortvivlet klimaks, og når musikken igen aftager i intensitet, virker det ikke som afklaring, men snarere som en opgaven. Piccolofløjten toner hen mod slutningen synes sammen med de øvrige træblæsere at antyde, at hele klimakset har været omsonst – eller måske er der nu kun et spøgelsesagtigt ekko tilbage af den heroisme, som vi mødte i forrige sats.

I fjerde sats får vi først en langsom indledning fra horn og celloer, før satsen slår sig løs i et legesygt univers, hvor energiske passager blander sig med langsommere og mildere åndehuller. Det er imidlertid – ganske som i resten af symfonien – en legesyghed, der uafvendeligt antager en mørkere

skikkelse, efterhånden som musikken drives fremad af en slet skjult indre desperation. Snerrende messingblæsere og fuldt slagtpøjsudtræk bygger op mod et klimaks, der er manisk snarere end majestætisk. Ironien og desperationen er tydelig. Slutningen er en heksekedel, der koger op flere gange, før den kulminerer. Det er umuligt ikke at læse Prokofjevs og hans landsmænds reelle livsvilkår ind i musikken – og de står jo i grell kontrast til det næsten glansbilledagtige billede af ”en hymne til det frie og lykkelige menneske og dets ædle og rene sjæl,” som var Prokofjevs eksplicitte program til symfonien. Som altid, når vi har at gøre med musik, der er skrevet under et paranoidt diktatur, er det altafgørende at læse mellem (node)linjerne.

Symfonien blev for øvrigt en enorm succes ved premieren takket være det, der blev opfattet som en optimistisk ånd, hvilket gik perfekt hånd i hånd

med patriotismen under krigen. Også i USA (der på dette tidspunkt stadig betragtede Sovjetunionen som en allieret) blev symfonien en stor succes. Prokofjev kom på forsiden af Time Magazine, og i bladets artikel om ham udtalte den store dirigent Koussevitzky: ”Den femte symfoni er den største musikalske begivenhed i mange, mange år. Den største siden Brahms og Tjajkovskij! Den er storslået! Den er i går, den er i dag, den er i morgen.”

Selv betragtede Prokofjev sin opgave således: ”Det er komponistens pligt, som det er digterens, billedhuggerens og malerens, at tjene sine medmennesker, at gøre menneskets liv skønnere og vise vej mod en strålende fremtid. Det er kunstens uafviselige væsen, som jeg ser det.” Rigtig god koncert.

Arbejdet var hans liv

Prokofjev arbejdede under alle forhold – og i alle sindsstemninger. Selv når han blev nødt til at ændre hele sin levevis for overhovedet at kunne komponere.

Læs tidligere Musikchef Leif V. S. Balthzersens indføring i Prokofjevs liv og levned på vores hjemmeside under ”Baggrundshistorier”.

WWW.AARHUSSYMFONI.DK

Leif Segerstam DIRIGENT

Leif Segerstam er født i 1944. Han er uddannet på Sibelius akademiet som violinist, pianist og dirigent. Efterfølgende har han studeret direktion på Julliard School of Music i New York.

Listen af orkestre Segerstam har været tilknyttet er alenlang. Bl.a. har han været chefdirigent for Helsinki Filharmonikerne, DR Symfoniorkester og det østrigske radioorkester, samt gæstedirigent for orkestre som Chicago Symphony og Los Angeles Filharmonikerne. Han er professor ved Sibelius akademiet i direktion – og listen af prominente elever er, ikke overraskende, også lang.

Den fuldfede romantiske orkesterklang, det nye og det nordiske står Leif Segerstams hjerte nær. Det afspejles tydeligt af en lang liste af indspilninger: Referenceindspilninger af det nordiske standardrepertoire – Jean Sibelius' og Carl Nielsens symfonier – overdådigt perspektiveret af ny orkestermusik af finnen Einjuhani Rautavaara, svenskerne

Karl-Birger Blomdahl, Allan Petterson og danske Per Nørgård. Dertil indspilninger af klassikerne Brahms, Mahler, Schnittke, Corigliano, m.fl. Alt sammen præget af stor musikalsk indsigt og smittende livskraft.

Udover sin rolle som dirigent er Leif Segerstam en komponist med et svimlende antal orkesterværker på CV'et – i skrivende stund 335 symfonier – og ikke overraskende har han også modtaget Nordisk Råds Musikpris (1999) for sit utrættelige virke for Nordisk musik.

I 2018 skrev Segerstam en treårig kontrakt med Aarhus Symfoniorkester om stillingen som 1. gæstedirigent, og publikum kan se frem til en række intense og medrivende koncerter i løbet af de tre sæsoner, Segerstam er i Aarhus.

—
*Seigerstams rolle som 1. gæstedirigent samt de medfølgende koncertaktiviteter og indspilninger er gjort mulig med støtte fra **Det Obelske Familiefond** og **Augustinusfonden**.*

Mahan Esfahani CEMBALO

Mahan Esfahani er født i Teheran. Allerede som teenager blev han fascineret af cembaloet. Han har læst musik på Stanford Universitet og studeret i bl.a. Boston.

I 2008-2010 var han BBCs såkaldt New Generation Artist – og siden da har han modtaget adskillige af den klassiske musiks vigtigste priser og hædersbevisninger. Alle som den første cembalist nogensinde.

Mahan Esfahanis repertoire spænder vidt – fra barokmusik af J.S. Bach, Jean-Philippe Rameau og William Byrd til ny musik af Henryk Górecki, György Ligeti og Steve Reich.

I Danmark har Mahan Esfahani spillet adskillige koncerter med blandt andre Michala Petri. Han er ubetinget cembaloets største talent og fornemmeste ambassadør.

KONCERTBESÆTNING

VIOLIN I

Cristian Chivu Ivan /
Ian van Rensburg
Johanna Tolvanen
Tue Lautrup
Hanne Holt Nielsen
Todd Cadieux
Katrin Djordjevic Sønnichsen
Matthias von Niessen
Matthias Gahl
Nadia Kornilova
Hayato Ishibashi
Thomas Eisner, assistent

VIOLIN II

Sarah Foldager
Birgitte Bærentzen Pihl
Marta Wisniowska
Erik Søndergaard Jensen
Vibeke Lund Nielsen
Charlotte Hald Lauridsen
Søs Nyengaard
Pernille Jönsson Nüchel
Jens Astrup
Nefelina Musaelyan

BRATSCH

Luminita Marin
Christine Hagge Larsen
Nikolaj Lind Pedersen
Lars Kvist
Lise Pehrson
Ático Razera
Patrick Rutland, assistent
Lander Molinos, assistent

CELLO

Eugene Hye-Knudsen
Brian Friisholm
Jens Lund Madsen

Ananna Lützhøft
Chiao-Hui Hwang
Fang-Yu Liang

KONTRABAS

David McIlfratrick
Erik B. Higgins
Christian Jørgensen
Frank Christensen
Poul Erik Jørgensen

FLØJTE

Lena Kildahl Larsen
Toril Vik
Judith Wehrle

OBO

Oliver Nordahl
Malene Bjerg Poulsen
*Veronica Isabelle Ulrikkeholm,
kontrakt*

KLARINET

Mathias Kjøller
Vibeke Kærsgaard Lembcke
Kristian Flagstad
Patricia Martin, assistent

FAGOT

Justin Sun
Eric Beselin
Anna Moe, assistent

HORN

Flemming Aksnes /
Jari Kamsula
Carsten Adrian
Klaus Gottlieb
Susanne Skov, kontrakt

TROMPET

Kim Hansen
Anders Kildahl Larsen
Martin Schuster

BASUN

Fabrice Godin
Tobias Larsen, kontrakt

BASBASUN

Jens Vind

TUBA

Jonathan Borksand Hanke

PAUKER

Jonathan Jakshøj, kontrakt

SLAGTØJ

Anders Lynghøj
Nikolai Petersen, kontrakt
Rune Schuster, kontrakt
Thomas Hamilton, assistent
*Christian Back Kirkegaard,
assistent*

HARPE

Joost Schelling, assistent

KLAVER

David Strong, assistent

Vær med til at støtte

Aarhus Symfoniorkester

bliv medlem af
Aarhus Symfoniorkesters Venner

Medlemskab giver
fri adgang til særlige
prøver/generalprøver,
gratis medlemsblad
samt uvurderlig støtte
til byens orkester.

Meld dig ind på
www.asov.dk

eller ved henvendelse til formand
Tove Christensen, dr. med.
asov.tc@gmail.com

Husk at
venneforeningen holder
gratis optakt for alle før
hver torsdagskoncert.

Se programmet på
www.asov.dk

Optaktsholder 1/10:
Søren Schauser, filosof,
forfatter og lektor ved DKDM

God fornøjelse!

Bare koncentrer dig om musikken

Bagefter skal vi nok opdatere dig med de **vigtigste nyheder**

Jyllands-Posten

Aarhus
Symfoni
20/Orkester
/21

Nørdkoncert

Trolldspejlet in Symphony

Trolldspejlets Jakob Stegelmann og Aarhus Symfoniorkester hylder den bedste musik fra computerspillenes og filmenes verden i en storslået koncertbegivenhed, hvor det symfoniske smelter sammen med det elektriske, når det danske metalband DEFECTO akkompagnerer udvalgte værker

Symfonisk Sal

Musikhuset Aarhus

UDSOLGT 8. oktober • kl. 19.30

NY DATO 9. oktober • kl. 19.30

160-350 kr

*Vi holder god afstand i salen
Begrænset antal billetter til salg*

